

Research Paper

Stability and attenuation of Ashighi music in the era of cultural industries

Ali Khalaji¹, Mehrai Bahar^{2*},

1. Ph. D. student, Faculty of Social Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran

2. Associate Professor, Faculty of Social Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran

<https://doi.org/10.22034/scart.2026.140535.1446>

Received: January 17, 2024

Accepted: February 22, 2025

Available Online: March 21, 2026

Keywords: Ashighi music, cultural industries, music consumption, policy making

Abstract

For centuries, as one of the folk musics, Ashighi music has had a special place in the culture of the Turkish-speaking people of Iran. The aim of the current research is to study Stability and attenuation of Ashighi music in the era of cultural industries to clarify the current situation, challenges and opportunities for advancement and dynamic solutions. For this purpose, by using qualitative method and semi-structured interview technique, interviews with 10 experts who were selected by the purposeful sampling method; After counting the basic, organizer and inclusive themes, the image of the network of themes was drawn. The results show that "contextual conditions", "cultural factors", "policy making", "deterrent factors" are the most important factors that affect the Stability and attenuation of Ashighi music. Contextual conditions refer to the Special features of Ashighi music, its current status, structural challenges and accessibility to Ashighs and their performance. Changes in people's lifestyles and musical tastes, the diminution of the Turkish language, the creation of a negative social attitude towards Ashighi music and religious doubts surrounding it were identified as cultural factors affecting Ashighi music. Government support policies, legislation, institutional and educational-research planning in the policy making sector and economic problems and environmental changes are effective as inhibiting factors in the sustainability of Ashighi music. Also, the analysis of the findings shows that the dynamic solutions of Ashighi music depend on taking measures in the three areas of production, distribution and adoption of support policies.

Khalaji, A., Bahar, M. (2026). Stability and attenuation of Ashighi music in the era of cultural industries. *Sociology of Culture and Art*, 8 (1), 54-68.

Corresponding author: Mehri Bahar

Address: Associate Professor, Faculty of Social Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran

Email: mbahar@ut.ac.ir

Extended Abstract

1- Introduction

In different regions of the country and various subcultures, there are different types of tunes, voices, instruments, and in general, certain indigenous and local music, which identify and exploit such an opportunity can help the growth of the country's cultural industries. Among the varieties of folk music, one of the important branches of folk music in the region of Azerbaijan is Ashighi art which is comprehensive of several important arts including poetry, composing and storytelling, playing, singing, acting and joke-telling. However, in contemporary times, local culture in general and folk music in particular have faced fundamental challenges, in the face of these challenges, local music has taken on several different situations; Ashighi music in Azerbaijan region can be considered in musical varieties which, if adapted to the new conditions, can be spread locally and even nationally, otherwise it will suffer the fate of the type of music that has been lost. In this research, we intend to first examine the current state of Ashighi music, consider the factors of growth or decline, opportunities and challenges facing it. And in the final step, let's talk about the Stability and sustainability of this kind of music.

2- Methods

The method of the study is qualitative and semi-structured interviews with Ashighi artists, music researchers, distributors and members of Zanjan Cultural Center Music Association. In this study, 10 experts and experts in the field of Ashghi music were selected by purposeful sampling method. Thematic analysis and themes network method has been used among different thematic analysis methods. In this study, the reliability and validity of the research was increased primarily by using continuous inspection and review of the research stages. Also, in some cases, several professors of this field were randomly asked to point out the possible bias by observing the interpretation process by observing the interpretation process.

3- Findings

After studying documents and libraries and getting information about the history, forms and characteristics of Ashighi music, we went to the experts in this field and asked their opinion about the topic, the main question of the research and its related topics. In this approach, the opinions of five different types of Ashighi artist, music player, audience, researcher and member of the music community are categorized according to the similarity of the subject and similar points mentioned in one category. Some of the opinions of

experts and various concepts that they have proposed were classified into five categories of "special features" of Ashighi music, "status quo", "structural challenges", "accessibility" and "Religious Doubt", which were subtitled "Contextual conditions" of Ashighi music. In the following review, the interviewees' viewpoints were categorized into four general propositions: "Supportive Policies", "Legislation", "Institutional Planning", "Educational and Research", which could be summarized under the general title of "Policy making". Also, the themes of "economic problems" and "environmental changes" mostly refer to "deterrents" of the development of Ashighi music in recent decades. The final part of the interview with experts was devoted to ways to expand and increase the influence of Ashighi music that the propositions obtained from it include two general themes of "production" and "distribution" of Ashghi music as well as "state supports" for this art. The factors affecting the stability and damping of Ashghi music were categorized in 5 inclusive themes, 18 organizing themes, and finally with 118 basic themes.

4- Discussion & Conclusion

The most prominent cases raised in contextual conditions include the old age of the Ashigh population, the lack of new content, insufficient use of technologies, lack of poetry and poets, lack of professional advertising and the faint presence of Ashighi's voice and image in cyberspace. Limiting poetry and poetry in Turkish has prevented Ashighi music from spreading to other parts of Iran. The single-sex (male) of Ashiqi artists and their performances only in the men's section of wedding ceremonies have prevented the influence of this music among half the audience population. These cases show that of the three periods of cultural production mentioned by Hesmondhalgh, Ashighi's music remained in the period of support and craftsmanship, and failed to enter the professional period of the market and then the corporate career. On the other hand, changes in the lifestyle of Turkish people, linguistic mixing and blurring of the Turkish language among the younger generation, along with negative attitudes towards Ashighi music and its position, Bourdieu has changed the taste of music consumption and has reduced the scope of the influence of this music. The results show that useful and appropriate planning and policies have not been made by the authorities regarding Ashighi music. These cases, along with two other inhibiting factors, namely economic problems and environmental changes, have put many challenges in front of Ashighi and Ashighi music. The long historical background and the deep content of the poems and stories of Ashighi music, which creates a sense of

nostalgia and joy in the Turkish-speaking people, are among the factors that have prevented the decline of Ashighi music until today. For the stability and dynamism of Ashighi music, there needs to be measures in production and distribution, which are necessary to consolidate and strengthen with government support.

5- Funding

There is no funding support.

6- Authors' Contributions

All stages of this study were conducted jointly by ali khalaji, Ph.D. Student in Communication Sciences, University of Tehran, and mehri bahar, Professor of Social connections, University of Tehran.

7- Conflict of Interests

This research does not conflict with personal or organizational interests.

مانایی و میرایی موسیقی آشیقی در عصر صنایع فرهنگی

علی خلیجی^۱، مهری بهار^{۲*}

۱. دانشجوی دکتری، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

۲. دانشیار، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

<https://doi.org/10.22034/scart.2026.140535.1446>

چکیده

برای قرون متناوب، موسیقی آشیقی^۱ به‌عنوان یکی از موسیقی‌های محلی، جایگاه ویژه‌ای در فرهنگ مردم ترک‌زبان ایران داشته است. هدف پژوهش حاضر مطالعه مانایی و میرایی موسیقی آشیقی در عصر صنایع فرهنگی است تا وضعیت فعلی، چالش‌ها و فرصت‌های پیش‌روی و راهکارهای پویایی آن روشن شود. برای این منظور، با استفاده از روش کیفی و بهره‌گرفتن از تکنیک مصاحبه نیمه ساختاریافته با ۱۰ نفر از خبرگان که با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند؛ داده‌های پژوهش گردآوری و برای تحلیل داده‌ها از روش تحلیل مضمون استفاده شد. پس از احصای مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر، نگاره شبکه مضامین ترسیم شد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد «شرایط زمینه‌ای»، «عوامل فرهنگی»، «سیاست‌گذاری»، «عوامل بازدارنده» مهم‌ترین عواملی هستند که بر میرایی یا پویایی موسیقی آشیقی اثرگذارند. شرایط زمینه‌ای به ویژگی‌های خاص موسیقی آشیقی، وضعیت موجود آن، چالش‌های ساختاری و دسترس‌پذیری به آشیق‌ها و اجرای آن‌ها اشاره دارد. تغییرات سبک زندگی و ذائقه موسیقایی افراد، کم‌رنگ شدن زبان ترکی، ایجاد نگرش اجتماعی منفی نسبت به موسیقی آشیقی و شبهات دینی پیرامون آن به عنوان عوامل فرهنگی موثر بر موسیقی آشیقی شناسایی شدند. سیاست‌های حمایتی دولتی، قانون‌گذاری، برنامه‌ریزی نهادی و آموزشی - پژوهشی در بخش سیاست‌گذاری، مشکلات اقتصادی و تغییرات محیطی به عنوان عوامل بازدارنده در پایداری موسیقی آشیقی موثر هستند. همچنین تحلیل یافته‌ها نشان می‌دهد پویایی موسیقی آشیقی در گرو انجام اقداماتی در سه حوزه تولید، توزیع و اتخاذ سیاست‌های حمایتی می‌باشد.

تاریخ دریافت: ۲۷ دی ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش: ۴ اسفند ۱۴۰۳

تاریخ انتشار: ۱ فروردین ۱۴۰۵

واژه‌های کلیدی: موسیقی آشیقی، صنایع فرهنگی، مصرف موسیقی، سیاست‌گذاری

استناد: خلیجی، علی؛ بهار، مهری (۱۴۰۵). مانایی و میرایی موسیقی آشیقی در عصر صنایع فرهنگی. *جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر*، ۸ (۱)، ۵۴-۶۸.

* نویسنده مسئول: مهری بهار

نشانی: دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

پست الکترونیکی: mbahar@ut.ac.ir

۱- مقدمه و بیان مسئله

از قدیم الایام هنر و ادبیات، اجرای آواز سنتی، مدت‌ها در خدمت دنیای معنوی مردم بوده است. نقش موسیقی بر افراد و جامعه و فرهنگ بشری، اسرارآمیز و شگفت‌انگیز است و جهان را تحت تأثیر خود قرار داده است. موسیقی در همان آغاز، از کار و ابزار بشر نخستین و اسطوره‌ها، جادوها، حماسه‌ها، آیین‌ها و مناسک انسان‌ها تأثیر پذیرفته است (احمدی، ۱۳۹۳). موسیقی محصول نوع انسان است، یعنی هر جا که او پا گذاشته، موسیقی پدید آمده است، کمتر زمان‌هایی است که هیچ اثر موسیقایی در آن پدید نیامده باشد (وتسلر و تسیرکر، ۱۳۸۳). هنر موسیقی تأثیر بسزایی در بلوغ روحی انسان و نسل جوان دارد و مردم ما دارای میراث فرهنگی غنی در این حوزه هستند. در بین انواع شاخه‌های موسیقی که در کشور عرضه و مصرف می‌شوند، موسیقی محلی از پتانسیل بالایی برخوردار است، در مناطق مختلف کشور و خرده فرهنگ‌های گوناگون نواها، آواها، سازها و به طور کلی موسیقی بومی و محلی خاصی وجود دارد که شناسایی و بهره‌برداری از چنین فرصتی می‌تواند به رشد صنایع فرهنگی کشور کمک کند. پژوهشگران موسیقی در ارائه تعریف واحد برای موسیقی محلی اتفاق نظر ندارند، برخی آن را معادل موسیقی عامیانه، فولکلوریک، بومی، مردمی و توده دانسته‌اند (وجدانی، ۱۳۷۶). موسیقی محلی رنگ و شکل مخصوص محلی دارد. از ویژگی‌های آن، روانی، سادگی و یک صدایی بودن آهنگ‌ها است که سینه به سینه محفوظ مانده، سازنده مشخصی ندارد و بیشتر ساخته زبان مردم روستایی است (ستایشگر، ۱۳۷۵). فولکلور آذربایجان جنبه‌های گوناگونی از فرایندهای اجتماعی، تاریخی و آداب و رسوم مردم آذری‌زبان را در خود منعکس می‌سازد. یکی از شاخه‌های مهم فولکلوریک، هنر آشیقی است که جامع چندین هنر مهم از جمله شاعری، آهنگ‌سازی، داستان‌گویی، نوازندگی، خوانندگی، بازیگری و لطیفه‌گویی است. آشیق زاییده بطن اجتماع و سخنگوی جامعه است. او به همراه ساز خود در مفاصل و مجالس و قهوه‌خانه‌ها داستان‌های فولکلوریک را با آهنگ مخصوص می‌خواند. آشیق‌ها به معنایی کامل‌ترین هنرمندان آذربایجان هستند که توان خلق، تولید و اجرای هنرشان را توأمان دارند. (صبری، ۱۳۹۳) هنرمند مستقل که در صحنه موسیقی محلی زندگی می‌کند، اخلاقی قوی دارد که به خلاق بودن و سرگرم‌کنندگی و در عین حال خودپایدار بودن مربوط می‌شود (الیور^۱، ۲۰۱۰). ترانه‌های عامیانه نقش بی بدیلی در ایجاد نظریه موسیقی داشته‌اند. تجارب روحی مردم در گذشته یعنی شادی، سرور، غم، اندوه و فقر انسان‌ها، آوازهایی را آفرید و به کمال رساند که نمونه‌هایی از فولکلور است (تالابو و همکاران^۲، ۲۰۲۰). با این حال، در دوران معاصر فرهنگ محلی به طور عام و موسیقی محلی به طور خاص با دو چالش اساسی روبرو بوده است. چالش اول ظهور مدرنیته بود که کلیت فرهنگ ایرانی و به خصوص فرهنگ‌های محلی را دچار تکانه‌های شدیدی کرد و بازتولید و بازآفرینی آن را در شرایط سخت‌تری قرار داد. چالش دوم، ظهور دولت-ملت مدرن و تسلط سیاست‌های مرکز‌گرایانه بود که با ظهور حکومت پهلوی آغاز و هنوز ادامه دارد (بهار و نظری، ۱۴۰۱). در مواجهه با این چالش‌ها، موسیقی‌های محلی چندین وضعیت مختلف را به خود گرفته‌اند؛ برخی از گونه‌های موسیقی به سرعت خود را با تغییرات جدید وفق داده و در ترکیب با امکانات فناوری‌های مدرن با قبول بعضی تغییرات به حیات خود ادامه داده و گاهی توانسته‌اند فراتر از مرزهای محلی در سطح ملی و حتی جهانی گسترش یابند.

برخی از انواع موسیقی محلی تنها در برخی از بخش‌ها توانسته‌اند خود را با تغییرات سازگار کنند و با عقب نشینی از حوزه نفوذ خود، به صورت محدود و مقطعی تولید و استفاده می‌شوند و در آخر گونه سوم موسیقی محلی که در دوران جدید به کلی نابوده شده و دیگر صدایی از آن‌ها شنیده نمی‌شود. موسیقی آشیقی در منطقه آذربایجان را می‌توان در گونه‌های موسیقایی نوع دوم به حساب آورد که در صورت تطبیق با شرایط جدید می‌توانند به صورت محلی و حتی ملی گسترش یابند، در غیر این صورت به سرنوشت نوع سوم موسیقایی دچار خواهد شد، مسیری که به نظر می‌رسد امروز در حال پیمودن آن است. در این تحقیق به دنبال پاسخ به این سوالات هستیم که در حال حاضر موسیقی آشیقی از چه موقعیت و جایگاهی برخوردار است؟ فرصت‌ها و چالش‌های پیش‌روی آن کدام‌اند؟ و راهکارهای پایداری و پویایی این نوع موسیقی چیست؟ در این راستا وضعیت امروز موسیقی آشیقی، عوامل رشد یا تضعیف موسیقی آشیقی را بررسی می‌کنیم.

2. Oliver

2. Talaboev et al

خلجی، علی؛ بهار، مهری (۱۴۰۵). مانایی و میرایی موسیقی آشیقی در عصر صنایع فرهنگی. *جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر*، ۸ (۱)، ۵۴-۶۸.

۲- پیشینه پژوهش

۲-۱: پیشینه تجربی

با مطالعه تحقیقاتی که درباره موضوع پژوهش حاضر صورت گرفته با دو نوع تحقیق مواجه می‌شویم، اول پژوهش‌هایی که درباره مصرف موسیقی به طور کلی و برخی موسیقی‌های محلی صورت گرفته‌اند. نوع دوم تحقیقاتی که درباره موسیقی آشیقی انجام گرفته‌اند. در نوع اول به صورت اختصاصی اشاره‌ای به موسیقی آشیقی و ابعاد و شرایط خاص آن صورت نگرفته و نوع دوم تحقیقات بیشتر به تاریخچه و محتوای موسیقی آشیقی پرداخته است. بنابراین تحقیقی که موسیقی آشیقی را در بستر فرهنگی روز جامعه که صنایع فرهنگی بر آن سیطره دارد، مطالعه کند، یافت نشد. در زیر مهم‌ترین تحقیقات مورد اشاره ذکر می‌شوند:

در مقاله «موسیقی محلی؛ چالش‌ها و راهکارهای خلق ثروت (مورد مطالعه: موسیقی محلی کهگیلویه و بویراحمد)» بهار و نظری (۱۴۰۱) با روش مطالعه اسنادی و تکنیک مصاحبه نیمه ساختاریافته به مطالعه چالش‌ها و راهکارهای خلق ثروت و سودآوری در موسیقی محلی پرداخته‌اند. نتایج تحقیق نشان داد، حمایت از گردشگری موسیقی، تأسیس تلویزیون اینترنتی، تشکیل نهاد مدیریت جمعی، استفاده از بازی‌های دیجیتال، استفاده از ظرفیت مهاجران قومی در شهرهای بزرگ کشور، استفاده از ظرفیت مهاجران خارج از کشور، حضور در فستیوال‌های جهانی، بازاریابی محلی، ملی و جهانی، سرمایه‌گذاری در آموزش، حمایت رسانه‌ای از کارآفرینی فرهنگی، توزیع نوآورانه و دیجیتال موسیقی و حق پخش رسانه‌ای راهکارهایی است که می‌تواند به صورت مستقیم و غیرمستقیم به رشد، ترویج و در نتیجه تولید ثروت در صنعت موسیقی محلی بینجامد. تمرکز بر خلق ثروت و موسیقی محلی کهگیلویه و بویراحمد تفاوت پژوهش آن‌ها با تحقیق حاضر است. افشاریان و سعدی‌پور (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان «مرزهای تمایز در مصرف کالاهای فرهنگی: مصرف موسیقی در بین جوانان» با روش پیمایشی به بررسی مرزبندی‌های تمایزبخش در حیطه مصرف موسیقی در میان جوانان پرداخته‌اند. نتایج تحقیق نشان داد، بین میزان مذهبی بودن، با تمامی مؤلفه‌های ترجیحات موسیقایی به جز موسیقی پاپ ایرانی تولید شده در داخل، موسیقی سنتی و موسیقی محلی اقوام ایرانی رابطه معنادار وجود دارد. علاوه بر تفاوت در روش انجام پژوهش فوق با تحقیق حاضر، موسیقی محلی یکی از مؤلفه‌های اصلی تحقیق بوده و به صورت کلی به آن پرداخته شده است.

مریم صبری (۱۳۹۳) در تحقیقی با عنوان «آشیق‌های آذربایجان در گذر تاریخ» با روش تحلیل محتوای کیفی نشان می‌دهد که شکل‌گیری و زایش هنر آشیقی در منطقه آذربایجان با باورهای مردم، همساز و هماهنگ شده است و با سایر ساخت‌های اجتماعی جامعه همراهی می‌کند. نیک آئین و ساسان فاطمی (۱۳۹۷) در مقاله «از جشن عروسی تا مدرسه موسیقی» با روش مشاهده و مصاحبه، نحوه انتقال سنت در هنر آشیقی را مطالعه کرده‌اند. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که به طور سنتی یک آشیق، مهارت‌های لازم برای اجرای هنر خود را به صورت غیررسمی و در عروسی‌ها فرا می‌گیرد و فرهنگ‌پذیر می‌شود.

ساموئل و همکاران^۱ (۲۰۲۰) در مقاله «روندهای محلی در پخش موسیقی جهانی» به مطالعه تأثیر روند پخش (استریم) بر جریان واردات و صادرات موسیقی بین کشورها و ترجیحات آنها برای محتوای محلی یا جهانی پرداخته است. پس از تجزیه و تحلیل داده‌های استریم اسپوتیفی^۲ مشخص شد که اولویت‌ها برای محتوای محلی از سال ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۹ افزایش یافته است و هم زبان رسمی مشترک و هم نزدیکی جغرافیایی بین کشورها به طور فزاینده‌ای مصرف‌کنندگان، به ویژه مخاطبان جوان‌تر را در این دوره شکل می‌دهد. ریچارد جیمز برگس^۳ (۲۰۱۳) در کتاب «هنر تولید موسیقی»، به نقش تهیه‌کنندگان و تولیدکنندگان در چرخه صنعت موسیقی پرداخته است. نویسنده با رویکردی قوم‌نگارانه به دنبال انجام یک تحقیق کیفی در مفاهیم این حوزه با مشارکت گسترده در فهم فرهنگی است. به اعتقاد او تغییرات اجتماعی در بستر زمان، منتهی به توسعه صنعت تولید موسیقی شده است. این توسعه تغییراتی را در مفاهیم مورد استفاده در این حوزه، از نام شرکت‌های تهیه‌کننده تا اسامی مورد استفاده در قطعات تولید شده ایجاد کرده است (برگس، ۲۰۱۳).

^۱ . Samuel F. Way et al

^۲ . streaming data from Spotify

^۳ . Richard James Burgess

خلجی، علی؛ بهار، مه‌ری (۱۴۰۵). مانایی و میرایی موسیقی آشیقی در عصر صنایع فرهنگی. جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۸ (۱)، ۵۴-۶۸.

از میان موسیقی‌های محلی، تمرکز تحقیق حاضر بر هنر آشیقی است تا میرایی و مانایی این هنر را در عصری که صنایع فرهنگی در تاروپود مصرف کالاهای نمادین رخنه کرده‌اند، بررسی کرده و تطابق موسیقی آشیقی با مولفه‌های تولید فرهنگی را روشن کند تا از احصای این موارد راهکارهای پایداری و پویایی این هنر به دست آید.

۲-۲: ملاحظات نظری

- موسیقی آشیقی

برخی از مورخین و محققین تاریخ پیدایش هنر آشیقی را در حدود ۲ هزار سال پیش می‌دانند که از آن زمان به تدریج سیر تکاملی خود را طی نموده و بعد از فراز و نشیب بسیار به شکل کنونی به دست ما رسیده است. پیشینیان آشیق امروز همراه ترک‌ها به آذربایجان آمدند (آلبرایت، ۱۳۸۴). در گذشته به آشیق «اوزان» می‌گفتند (قلی زاده، ۱۳۸۸). در طول تاریخ، آشیق‌ها ضمن شرکت در مجالس عروسی و عزا، داستان‌های عبرت‌آمیز آذربایجان همچون کوراوغلو- اصلی و کرم - حیدر و بهرام و ... را به مردم مشتاق تعریف می‌کردند و اخبار و اطلاعات مردم دهات و مناطق مختلف سرزمین بزرگ آذربایجان را به یکدیگر می‌رساندند (موسیقی محلی آشیق‌ها، ۱۳۸۶). آشیق، نوازنده و خواننده دوره‌گردی است که با ساز خود در عروسی‌ها و مجالس و جشن روستاییان و قهوه‌خانه‌ها همراه دف و سرنا می‌زند و می‌خواند و داستان‌های عاشقانه و رزمی و فولکلوریک می‌سراید. درباره موسیقی آشیقی نظرات متفاوتی وجود دارد که در مجموع، بهترین مفهوم آن آشیق به معنای مشتاق لقاء به «حق» است. در خصوص محیط آشیقی در ایران و قفقاز معلوم می‌شود که مکان‌هایی در داخل ایران (از آذربایجان غربی گرفته تا شهرهایی چون ادریه، خوی، سلماس، ماکو، نقده، تبریز، اهر، کلیبر، شبستر، مراغه، میانه، مشکین‌شهر، خلخال، آذرشهر، ترکمن‌ها، زنجانی‌ها و حتی ساوه در مرکز کشور) به هنر آشیقی بها می‌دهند. در آن سوی مرزها، یعنی در باکو، تفلیس، گنجه، ارمنستان (ایروان) و در شهرهای ترکیه نیز هنر آشیقی فراموش نشده و هنوز هم در بین مردم جایگاه خود را دارد. گفته می‌شود که در موسیقی آشیقی دو نوع آهنگ داریم: الف- آهنگ‌های مشترک ب- آهنگ‌های بومی و منطقه‌ای. نزدیک به هفتاد آهنگ در بین آشیق‌های ایران، آذربایجان و ترکیه مشترک است. سوای این آهنگ‌ها، هر استان برای خود آهنگ‌های بومی نیز آفریده است که در استان زنجان بیش از ۲۳ آهنگ ثبت و ضبط شده است. آشیق‌های زنجان در اجرای موسیقی خود از سه آلت موسیقی (ساز، بالابان و قوال) بهره می‌جویند (قلی‌زاده، ۱۳۹۶). در اجرای آشیق‌های این حوزه در کنار ظرافت قهرمانان ترک، فریاد جوانمردان، صدای نعل اسبان و ضرب شمشیرها، صوفیگری و ایمان دیده می‌شود (کافکاشیالی^۱، ۲۰۰۹: ۱۸). واژه آشیق در فرهنگ‌های فارسی وجود ندارد و آن چه در آنها به چشم می‌خورد کلمه «عاشق» است. لفظ آشیق را به آلت کوچکی که سر سازها برای کوک کردن تعبیه می‌شود نیز اطلاق می‌کنند. محمد حسن تهماسب، ادبیات‌شناس معاصر، در جایی «آشیق» را از «آشیلماق» می‌داند یعنی «آش- ی- لاماق» به معنی فکر خود، مقصد خود را به دیگران تلقین کردن (قلی‌زاده، ۱۳۹۶).

- مصرف موسیقی

به‌طور کلی، فهم مصرف موسیقی در دل فهم سبک زندگی جای دارد. مطالعاتی که درباره اولویت‌های مصرف موسیقیایی انجام شده‌اند، نشان می‌دهند که ترجیح‌های موسیقیایی باید با انواعی از انتخاب‌های سبک زندگی ارتباط داشته باشند (نبوی و همکاران، ۱۳۹۸). سبک‌های زندگی می‌توانند با ارائه نمادهایی، زمینه ظهور عوامل متمایزکننده و مرز میان «ما و آن‌ها» را به کنش‌گران عطا کنند، به این ترتیب، سبک زندگی علاوه بر فراهم آوردن امکان ارتباط اجتماعی، زمینه را برای استقلال فرد مهیا می‌کند (افشاریان و سعیدپور، ۱۳۹۵). عمده مباحث مربوط به تمایز طبقاتی در مصرف موسیقی به شدت با ایده‌های بوردیو درباره کاربردهای مصرف فرهنگی برای طبقات اجتماعی پیوند خورده است. بوردیو معتقد است که سلیقه امری است که از لحاظ اجتماعی تعیین می‌شود و مصرف فرهنگی (از جمله گرایش به موسیقی پاپ) نیز بر پایه همین سلیقه یا ذائقه که از نظر اجتماعی شکل گرفته سوق می‌یابد. بنابر تحلیل بوردیو، ذائقه عبارت است از ظرفیت یا توانایی به کار گرفتن گروهی از اشیا یا اعمال به صورت مادی و نمادین و به معنای مجموعه‌ای از ترجیحات متمایزکننده (بوردیو، ۱۹۸۴). ذائقه پیوند میان بعضی محصولات

^۱ . Kafkasyali

خلجی، علی؛ بهار، مهری (۱۴۰۵). مانایی و میرایی موسیقی آشیقی در عصر صنایع فرهنگی. *جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر*، ۸ (۱)، ۵۴-۶۸.

(برای مثال موسیقی) و مصرف‌کنندگان آن‌ها را در یک فضای منطقه‌بندی شده نشان می‌دهد. دگرگونی در کالاهای فرهنگی تغییرهایی را در ذائقه به بار می‌آورد، همچنان که دگرگونی در ذائقه نیز احتمالاً به تغییر شکل محصولات فرهنگی می‌انجامد. موسیقی به عنوان عملی اجتماعی در جلوه‌ها و کارکردهای گوناگون نمایان است، موسیقی ابزار قدرتمند ساخت هویت و از عناصر مهم فرهنگ ملت‌ها است (زیباکلام مفرد، ۱۳۹۳). بنابراین نوع مصرف موسیقی افراد متأثر از پهنه فرهنگی جامعه و تغییراتی است که در آن رخ می‌دهد.

- تغییرات تولید فرهنگی

با اقتباس از ریموند ویلیامز^۱ (۱۹۸۱: ۵۶-۳۸)، می‌توان سه دوره مختلف در توسعه تولید فرهنگی در اروپا شناسایی کرد (که با جاهای دیگر مشابهت‌هایی دارند) و نام هر یک از آنها به دلیل شکل اصلی روابط اجتماعی بین نمادسازان و نظام اجتماعی گسترده‌تر حاکم در آن زمان است:

حمایت‌گری و صنایع دستی: اصطلاح «حمایت» به انواع سیستم‌های رایج در غرب از قرون وسطی تا قرن نوزدهم اشاره دارد. برای مثال، شاعران، نقاشان، موسیقی‌دانان و دیگران توسط اشراف یا کلیسا «حفظ» می‌شدند یا توسط آن‌ها محافظت و حمایت می‌شوند. چنین سیستم‌هایی تا اوایل قرن نوزدهم غالب بودند و هنوز هم می‌توان آن‌ها را یافت. «صنعتگر» کارگر یا صنعتگری ماهر است که عمدتاً زیر نظر خودش کار می‌کند. چنین کارگرانی، در شکل کلاسیک خود، کالاها را مستقیماً به خریداران می‌فروشند. این نوع صنعت‌گران امروز هم وجود دارند.

حرفه‌ای بازار: با این حال، از اوایل قرن نوزدهم به بعد، «آثار هنری» به طور فزاینده‌ای برای فروش عرضه می‌شد و برای مالکیت خصوصی خریداری می‌شد. به عبارت دیگر، خلاقیت نمادین به طور فزاینده‌ای به عنوان یک بازار سازماندهی شد. بر اساس این سیستم، آثار بیشتری نه مستقیماً بلکه به طور غیرمستقیم و از طریق واسطه‌ها به مردم فروخته می‌شد. این‌ها واسطه‌ها یا توزیع‌کننده بودند، مانند کتاب فروشان، یا «واسطه‌های تولیدی» مانند ناشران. این امر باعث شد تا تقسیم کار بسیار پیچیده‌تری نسبت به قبل در تولید فرهنگی ایجاد شود. در اواخر قرن نوزدهم و در سراسر اوایل قرن بیستم، با گسترش اوقات فراغت و درآمد قابل استفاده در کشورهای صنعتی، بر روی واسطه‌های توزیعی و تولیدی بسیار بیشتر از قبل سرمایه‌گذاری کردند.

حرفه‌ای شرکتی: سرانجام، از اوایل قرن بیستم، مخصوصاً پس از سال ۱۹۵۰ مرحله جدیدی گسترش یافت، که ویلیامز آن را «حرفه‌ای شرکتی» می‌نامد. دوره‌ای که راه اندازی کارها حرفه‌ای‌تر و سازماندهی‌تر شد. تعداد فزاینده‌ای از افراد نیز به صورت مستقیم در شرکت‌های فرهنگی به صورت پیمانی و قراردادی کارمند شدند. در کنار فعالیت‌های قدیمی‌تر، مانند نوشتن کتاب، اجرای موسیقی و اجرای نمایشنامه‌ها، فناوری‌های رسانه‌ای جدید ظاهر شدند از جمله رادیو، فیلم و تلویزیون. گاهی اوقات این فناوری‌های جدید انواع قدیمی‌تر فعالیت‌های فرهنگی را شامل می‌شد و آن‌ها را تغییر می‌داد، گاهی اوقات کاملاً جدید را تولید می‌کردند (مانند سریال درام یا کمدی موقعیت). در کنار فروش مستقیم، تبلیغات به یک ابزار جدید مهم برای کسب درآمد برای کارهای خلاقانه و به خودی خود یک شکل فرهنگی مهم تبدیل شد (هسmondhalg، ۲۰۱۹).

- فرهنگ و صنایع فرهنگی

اگر فرهنگ را پاسخ به پرسش «ما چه می‌خواهیم؟» در نظر بگیریم تقابل بنیادین تفکر کلاسیک و مدرن در تعیین خواسته‌ها و نیازهای ما نشان‌دار می‌شود. فرهنگ در معنای کالچر^۲ که اصولاً ابداع تفکر مدرن است در پی پاسخ به خواسته‌ها و نیازهای انسان مدرن است و مهم‌ترین خواسته و مطلوبش تغییر حداکثری و سازش حداقلی است. درست نقطه مقابل بنیان تفکر کلاسیک خواسته و نیازهای انسان عصر کلاسیک، یا همان خواسته پدران و اجدادی است یا نیازی که به طرز استعلایی توسط خدا قضا و قدر محیط و غیر تعیین و تعیین یافته است. به این ترتیب انسان عصر کلاسیک بیشتر سازش‌پذیر است و در پی وفق دادن خویش با طبیعت و سنت. در حالی که انسان عصر مدرن سعی دارد تا طبیعت را مطابق خواسته‌های خویش دهد (کوثری و

^۱. Raymond Williams

^۲. Hesmondhalg

^۳. culture

خلجی، علی؛ بهار، مهری (۱۴۰۵). مانایی و میرایی موسیقی آشیقی در عصر صنایع فرهنگی. جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۸ (۱)، ۵۴-۶۸.

سرفراز، ۱۳۹۴). «صنایع فرهنگی» به طیفی از کسب و کارهای انتفاعی (تجاری) اطلاق می‌شود که مواد اولیه آنها را خلاقیت هنری و فرهنگی انسان تشکیل می‌دهد. صنایع فرهنگی را «صنایع محتوایی» نیز می‌نامند که در نقطه مقابل «صنایع فیزیکی» قرار می‌گیرد. بایستی دانست که توسعه صنایع فرهنگی با سطح توسعه اقتصادی و کیفیت فرهنگ ملی و عمومی یک کشور ارتباط تنگاتنگی دارد (مهدنژاد و اشتری، ۱۳۹۵). صنایع فرهنگی را نمی‌توان بدون رجوع به سیاست فرهنگی درک کرد و بالعکس. اصطلاح «سیاست فرهنگی» حداقل در دنیای انگلیسی زبان، اغلب به معنای محدودی برای اشاره به یارانه، تنظیم و مدیریت «هنرها» و حفاظت و نگهداری «میراث» و مصنوعات تاریخی استفاده می‌شود. سیاست فرهنگی در این مفهوم محدود، کارکرد خود را با تأسیس موزه‌ها، گالری‌ها و تئاترهای دولتی در قرن نوزدهم آغاز کرد، اما شکل مدرن متمایز خود را در سال‌های پس از جهان دوم، زمانی که دولت‌های ملی و محلی شروع به رویارویی کردند، به خود گرفت که شامل نقش فزاینده در حمایت و یارانه دادن به هنر و میراث هنری، اغلب با هدف صریح حفاظت از فرم‌های هنری قدیمی و بزرگداشت و تقویت سنت‌های هنری ملی است (هسموندهل، ۲۰۱۹). صنایع فرهنگی حدود پنجاه و چهار دسته کلی را در برمی‌گیرد که در چهارده شاخه اصلی طبقه‌بندی شده است که موسیقی از مهم‌ترین این شاخه‌ها محسوب می‌شود. اختراع فناوری ضبط صدا سبب شد تا حدی هنر موسیقی از اجرای اصلی آن جدا شود و به آن اجازه داد تا بین مخاطبان گسترده‌تری توزیع شود و بارها و بارها شنیده شود. در اوایل دهه ۲۰۰۰، توزیع موسیقی ضبط شده از حالت فیزیکی (به عنوان مثال، وینیل، کاست، و دیسک‌های فشرده) به رسانه‌های دیجیتال (دانلود دیجیتال و پخش جریانی) تغییر کرد و هزینه‌های تجاری در تبادل جهانی موسیقی را کاهش داد و امکان پخش گسترده‌تر را فراهم کرد. این تغییر، همراه با پیشرفته‌تر و در دسترس‌تر شدن فناوری ضبط، گوش دادن متقابل به موسیقی هم برای کشورها را آسان‌تر از همیشه کرده است (وای و همکاران، ۲۰۲۰). با ورود به دوران مدرن، در تولید و پخش موسیقی محلی نیز تغییراتی حاصل شد و مانایی و میرایی این نوع موسیقی‌ها به میزان سازگاری آنها با الگوهای صنایع فرهنگی گره خورد.

پس از آگاهی از تاریخچه موسیقی آشیقی و ویژگی‌های آشیقی‌ها، به تأثیر سبک زندگی در مصرف موسیقی اشاره شد و مفهوم ذائقه و شکل‌گیری آن در نظریات بوردیو برای شناخت مصرف موسیقی مورد بحث قرار گرفت؛ اینکه تغییر ذائقه با تحولات فرهنگی رابطه متقابل دارد، بنابراین به تغییرات در نوع و روش محصولات فرهنگی اشاره گردید. در ادامه به تعریف فرهنگ در معنای مدرن آن پرداخته و صنایع فرهنگی و سیطره آن در دوران جدید شرح داده شد.

۳- روش پژوهش

با توجه به اینکه پژوهش حاضر درصدد بررسی عوامل مؤثر بر مانایی و میرایی موسیقی آشیقی در عصر صنایع فرهنگی است؛ روش پژوهش پیش‌بینی شده در پژوهش حاضر، کیفی و از نوع مصاحبه‌ی نیمه‌ساختاریافته با هنرمندان آشیقی، پژوهشگران حوزه موسیقی، پخش‌کنندگان و اعضای انجمن موسیقی فرهنگسرای زنجان می‌باشد. در این پژوهش با استفاده از شیوه‌ی نمونه‌گیری هدفمند، تعداد ۱۰ نفر از خبرگان و صاحب‌نظران حوزه موسیقی آشیقی انتخاب شدند. با توجه به اینکه در این پژوهش از ابزار مصاحبه نیمه‌استاندارد برای گردآوری داده‌ها استفاده شده است، لذا از ارائه‌ی برآورد حجم نمونه اجتناب می‌کنیم؛ چراکه دستیابی به اجماع و توافق بین مصاحبه‌شوندگان ملاک است. در این بخش روش نمونه‌گیری غیراحتمالی و از نوع هدفمند و گلوله‌ی برفی است. لذا محقق در این پژوهش، بعد از مصاحبه با ۱۰ نفر از خبرگان به اشباع نظری رسیده است. برای بررسی وضعیت موسیقی آشیقی، چالش‌ها و فرصت‌های پیش روی آن، ابتدا نظر آشیقی‌ها را به عنوان عوامل تولید موسیقی آشیقی جویا شدیم، سپس به سراغ پخش‌کنندگان موسیقی رفتیم. در مرحله بعدی از مخاطبین و شنودگان موسیقی پرسش کرده و در آخر با پژوهشگران و فعالین حوزه موسیقی مصاحبه صورت گرفت تا از چرخه تولید و پخش آشیقی و نظرات تخصصی پیرموانی به بررسی موضوع پردازیم که مشخصات آن‌ها در جدول زیر آمده است:

¹. Way

خلجی، علی؛ بهار، مهری (۱۴۰۵). مانایی و میرایی موسیقی آشیقی در عصر صنایع فرهنگی. *جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر*، ۸ (۱)، ۵۴-۶۸.

جدول ۱- مشخصات مصاحبه‌شوندگان

ردیف	حوزه فعالیت	سابقه فعالیت (سال)
۱	هنرمند آشیقی	۳۵
۲	هنرمند آشیقی	۳۰
۳	هنرمند آشیقی	۸
۴	پخش کننده	۱۸
۵	پخش کننده	۲۶
۶	مخاطب	۲۷
۷	مخاطب	۴۰
۸	پژوهشگر	۱۸
۹	پژوهشگر	۱۶
۱۰	عضو انجمن موسیقی	۱۴

برای تحلیل مصاحبه‌های انجام شده از تحلیل مضمون و از میان روش‌های مختلف تحلیل مضمون از روش شبکه‌ی مضامین استفاده شده است. به طور کلی از روش تحلیل مضمون و فنون آن برای تحلیل داده‌های کیفی مختلف از جمله مصاحبه‌ها، گروه‌های کانونی، پرسشنامه‌های باز متون دینی (قرآن و احادیث) و تاریخی استفاده می‌شود. (عابدی جعفری و همکاران، ۱۳۹۰) در تعریف مضمون می‌توان چنین گفت: مضمون یا تم^۱، مبین اطلاعات مهمی درباره‌ی داده‌ها و سوالات تحقیق است و تا حدی، معنی و مفهوم الگوی موجود در مجموعه‌ای از داده‌ها را نشان می‌دهد. تحلیل مضمون، روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده‌های کیفی است. این روش، واحدی برای تحلیل داده‌های متنی است و داده‌های متنوع و پراکنده را به داده‌های غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند (براون^۲ و کلارک^۳، ۲۰۰۶).

برای تحلیل مضمون متون مصاحبه، از نرم‌افزار مکس کیودا (۲۰۲۰)^۴ استفاده کردیم. از طریق روش تحلیل مضمون که روشی برای تحلیل داده‌هاست، اولاً در متن مصاحبه مقایسه و هم‌سنجی انجام دادیم یعنی تلاش بر آن بود که شباهت‌ها و تفاوت‌های موجود در متن مصاحبه را شناسایی کنیم، ثانیاً موضوعات مهم را واکاوی کردیم به عبارت دیگر موضوعات برجسته و مهم نظری متن مصاحبه را شناسایی کردیم و ثالثاً اطلاعات پنهان در متن مصاحبه را جست‌وجو کردیم به بیان دیگر، مسائلی که بدیهی فرض شده یا بدان‌ها اشاره نشده بازشناسی کردیم.

اعتبار^۵ و پایایی^۶ پژوهش

این دو مقوله به خواننده کمک می‌کنند مشخص کند که تا چه حد می‌تواند اطلاعات و داده‌های پژوهشی اطمینان داشته باشد. میکوت و مورهارس (۱۹۹۴) به جای تأکید بر پایایی و روایی، قابلیت اعتماد را مطرح می‌کنند. آن‌ها چهار عامل را که به مدد آنها اعتمادسازی می‌شود را چنین خلاصه می‌کنند: استفاده از چند روش برای گردآوری داده‌ها، بازرسی مسیر کسب اطلاعات، واریسی از سوی افراد تحت بررسی و گروه پژوهشی (ویمر و دومینیک^۷، ۱۳۹۴: ۱۷۱-۱۷۲). در این پژوهش در درجه‌ی اول با استفاده از بازرسی و بازبینی مستمر مراحل تحقیق توسط پژوهشگر، بر پایایی و روایی تحقیق افزوده شد. موضوع مهم دیگری که موجب افزایش قابلیت اعتبار در این تحقیق شد انتخاب واحد معنای دقیق و مناسب است. داوری درست درباره‌ی شباهت‌های درونی و اختلاف‌های بین مقوله‌ها قابلیت اعتبار را افزایش می‌دهد که این رویکرد از توافق میان پژوهشگر و کارشناسان خبره در طول فرآیند پژوهش حاصل شده است. در پژوهش حاضر فایل‌های صوتی مصاحبه‌ها و دسته‌بندی اطلاعات حاصل از این فایل‌ها

1. Theme
2. Braun
3. Clarke
4. MAXQDA(2020)
5. Validity
6. Reliability
7. Weimer&Dominic

خلجی، علی؛ بهار، مهری (۱۴۰۵). مانایی و میرایی موسیقی آشیقی در عصر صنایع فرهنگی. جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۸ (۱)، ۵۴-۶۸.

حفظ شد تا این امکان برای دیگران فراهم شود که بتوانند نتایج اخذ شده را با آنچه صاحب‌نظران بیان کرده‌اند، مقایسه نمایند. در ضمن علاوه بر اینکه در روند کلی مصاحبه‌ها و همچنین در مرحله‌ی تفسیر نتایج، نظارت کارشناسان وجود داشت در چند مورد به صورت تصادفی از چند تن از اساتید این حوزه درخواست شد تا به عنوان شخص بیرونی، با مشاهده‌ی فرایند تفسیر، سوگیری احتمالی را تذکر دهند به طوری که به عنوان نمونه چهار مورد از فایل مصاحبه‌ها در اختیار کارشناسان کنترل (دو تن از پژوهشگران) قرار گرفت تا مقوله‌ها توسط آنها استخراج گردند که به واسطه‌ی همخوانی با مقوله‌های محقق، پایایی یا همان قابلیت اعتماد پژوهش مورد تأیید قرار گرفت.

۴- تحلیل یافته‌ها

پس از مطالعه‌ی اسنادی و کتابخانه‌ای و کسب اطلاع از تاریخچه، اشکال و ویژگی‌های موسیقی آشیقی به سراغ خبرگان این حوزه رفته و نظر آن‌ها را در خصوص موضوع، سؤال اصلی پژوهش و محورهای مرتبط با آن جویا شدیم. کارشناسان گزاره‌های مختلفی درباره‌ی هر یک از محورها و سؤالات پژوهش بیان کردند. یافته‌های به دست آمده از مصاحبه با متخصصان و خبرگان را به طور نظام‌مند با تحلیل مضمون و سه مرحله کدگذاری (باز، محوری و گزینشی) دسته‌بندی کرده‌ایم و بر طبق نقاط اشتراکی که دارند در سه سطح مضمونی (پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر) قرار داده‌ایم تا به روش استقرایی (داده‌محور) و از جزئیات متن مصاحبه‌ها به مقولات کلی‌تر دست یابیم. در این رویکرد نظرات پنج هنرمند آشیقی، پخش‌کننده موسیقی، مخاطب، پژوهشگر و عضو انجمن موسیقی بر اساس تشابه موضوعی دسته‌بندی شده و نکات مشابه گفته شده در یک دسته قرار گرفته‌اند.

- شرایط زمینه‌ای

در ابتدای مصاحبه، آشیق‌ها و کارشناسان به ارائه دیدگاه خود درباره موسیقی آشیقی، ویژگی‌های و قابلیت‌های خاص آن و وضعیت موجود این موسیقی در مناطق ترک‌نشین و به طور خاص استان زنجان پرداختند. جوان‌ترین آشیق نمونه ما درباره موسیقی آشیقی گفت: «در موسیقی آشیقی ۷۲ نوای پایه‌ای داریم که برای زنجان ۲۳ نوای مخصوص وجود دارد. تقریباً هر شهر و منطقه نوای خاص خود را دارد اما پایه موسیقی آشیقی همان ۷۲ نواست»^۱ هنرمند دیگری اهمیت ایران را در موسیقی آشیق مطرح کرد: «برای آشیق‌ها ایران مهم است و آن را دوست دارند، هر آشیقی درباره ایران شعری خوانده و اجرایی داشته است.»^۲ پژوهشگر حوزه موسیقی درباره قشر آشیق و طرفدار آن معتقد بود: «آشیقی میان افراد سن بالا و بالای ۴۰ سال رواج دارد و چه خود آشیق‌ها و چه مخاطبان آنها بیشتر افراد میان سال به بالا هستند.»^۳ خلاقیت و نوآوری از مهم‌ترین فاکتورهای رقابتی در صنایع فرهنگی هستند، مخاطب موسیقی آشیقی در این باره اظهار داشت: «به روز کردن سبک موسیقی آشیقی بسیار کم صورت گرفته است. خلاقیت و نوآوری می‌تواند به این موسیقی کمک کند.»^۴ از موارد مشابه دیگری که هم مخاطبان و هم پخش‌کننده اشاره کردند دسترسی به آشیق‌ها و فایل اجرای آن‌ها بود: «دسترسی به خود آشیق‌ها و تصاویر اجرای آنها سخت است.»^۵ «ما امروز نوار کاست جدید از هنرمندان آشیقی جدید نداریم و هر چه هست برای گذشتگان است که ضبط شده است.»^۶ تعدادی از نظرات خبرگان و مفاهیم مختلفی که مطرح کرده‌اند در پنج شاخه «ویژگی‌های خاص موسیقی آشیقی»، «وضعیت موجود»، «چالش‌های ساختاری»، «دسترس‌پذیری» و «شبهه دینی» قابل دسته‌بندی بودند که زیرمجموعه عنوان کلی «شرایط زمینه‌ای» موسیقی آشیقی قرار گرفتند.

۱. شماره ۳ جدول مشخصات مصاحبه شوندگان

۲. شماره ۱ جدول مشخصات مصاحبه شوندگان

۳. شماره ۸ جدول مشخصات مصاحبه شوندگان

۴. شماره ۶ جدول مشخصات مصاحبه شوندگان

۵. شماره ۴ جدول مشخصات مصاحبه شوندگان

۶. شماره ۷ جدول مشخصات مصاحبه شوندگان

مانایی و میرایی موسیقی آشیقی در عصر صنایع فرهنگی

جدول ۲- کدها و مضمون‌های شناسایی شده در متون مصاحبه

کدگذاری گزینشی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
	ویژگی‌های خاص	- سابقه طولانی تاریخی - محور بودن ایران و ایرانی بودن - حافظه قوی داشتن آشیق - هنر خانوادگی بودن - رسالت آشیق‌ها در حفظ اصالت زبان ترکی - بار محتوایی عمیق و سنگین - تجمیع یازده ویژگی هنری در آشیق - حس آرامش با صدای طبیعی قوپوز و خواننده - دارا بودن ۷۲ نوای اصلی
شرایط زمینه‌ای	وضعیت موجود	- اجرا در قهوه‌خانه‌های محدود در سطح شهرها - نظام آموزشی استاد-شاگردی - میان‌سال و کهن‌سال بودن جمعیت آشیق‌ها - امکان حضور آشیق‌ها در رخدادهای جدید - وجود کلاس آموزشی ساز آشیقی - نبود آمار رسمی از هنرمندان آشیقی و شرایط آنها - نبود توان مالی آشیق‌ها برای ضبط استدیویی - کاهش محسوس تعداد آشیق‌ها - میان‌سال و سالخورده بودن قشر طرفدار - کمرنگ شدن وجه داستانی آشیقی - برگزاری محدود و ضعیف کنسرت‌های موسیقی آشیقی
	چالش‌های ساختاری	- عدم تولید محتوای جدید - محدودیت زبانی در ایجاد تعامل با موسیقی سایر اقوام - نبود خلاقیت و نوآوری کافی - زنده بودن اجرای موسیقی آشیقی - تک جنسیتی بودن - سخت و پر زحمت بودن یادگیری آشیقی - عدم استفاده کافی از فناوری‌های جدید در اجرا - کمبود شعر و شاعر - نبود سواد علمی موسیقایی در آشیق‌ها - زمانبر بودن شنیدن داستان‌های آشیقی
	دسترس‌پذیری	- دسترسی ضعیف مردم به هنرمندان موسیقی آشیقی - نبود تبلیغات حرفه‌ای برای موسیقی آشیقی و آشیق‌ها - حضور کمرنگ صدا و تصویر آشیقی در فضای مجازی - نبود نوار کاست جدید و بروز از اجرای آشیقی - تماس و دسترسی سخت به آشیق‌ها - دسترسی سخت به صدا و تصویر و اجرای آشیق‌ها

- عوامل (فرهنگی)

از جمله مفاهیمی که اکثر مصاحبه‌شونده‌ها به آن اشاره کردند، تغییراتی بود که در عادات زندگی و فرهنگی مردم نسبت به چند دهه قبل رخ داده است. فردی که بیش از ۴۰ سال است شنونده موسیقی آشیقی است اظهار داشت: «در گذشته هر کسی خان و ارباب بود یا شخص برجسته بود کنارش یک آشیق داشت و در مجالس هر بزرگی، آشیق خود را می‌برد و اگر آشیق او، بهتر از سایرین اجرا می‌کرد باعث افتخار آن شخص می‌شد». «در گذشته گروه آشیقی و نواها را پیران و ریش سفیدان مجلس و خانواده انتخاب می‌کردند اما امروز نظر جوان‌های خانواده اولویت پیدا کرده است». «در گذشته آشیق بزرگ و صلح دهنده ایل به حساب می‌آمد و وقتی اختلاف یا دعوی می‌بین دو نفر به وجود می‌آمد از آشیق می‌خواستند تا وساطت کند.»^۱ یکی از پژوهشگران به توضیح تغییرات در سبک زندگی مردم پرداخت: «با ورود جامعه به دوران مدرن، سبک زندگی‌ها تغییر پیدا کرد. سرعت زندگی افزایش پیدا کرد، در شیوه و سبک زندگی تنوع و تکثر فراوان به وجود آمد و فردیت افزایش پیدا کرد. افزایش سرعت زندگی، وجود دغدغه‌های فراوان برای قشر جوان مانع از اختصاص وقت از طرف آن‌ها برای درک مفاهیم عمیق موسیقی آشیقی می‌شود»^۲. علت علاقه زیاد ریش‌سفیدان به موسیقی آشیقی را نوستالژی بودن این موسیقی برای آن‌ها عنوان کرد زیرا که «کودکی این قشر و مراسم عروسی خود و اطرافیان‌شان با این موسیقی طی شده است». از نظر خبرگان کمرنگ شدن زبان ترکی در میان نسل جوان مناطق ترک نشین، یکی از علل مهم کاهش تمایل نسل جوان به موسیقی آشیقی است. «زمانی که این دیدگاه گسترش یابد که به ترکی صحبت نکن برای تو کسر شأن است! وقتی فرزندان من صحبت به زبان ترکی را دود بدانند طبیعتاً به موسیقی آشیقی هم که ترکی است گوش نمی‌دهد»^۳. نگرش‌های اجتماعی که در افراد نسبت به یک موسیقی ایجاد می‌شود در تمایل آن‌ها مؤثر خواهد بود: «از سمتی احترام و عشق مردم به آشیق در گذشته بیشتر بود»^۴، «در سطح اجتماعی

^۱ شماره ۷ جدول مشخصات مصاحبه شونده‌گان

^۲ شماره ۹ جدول مشخصات مصاحبه شونده‌گان

^۳ شماره ۷ جدول مشخصات مصاحبه شونده‌گان

^۴ شماره ۹ جدول مشخصات مصاحبه شونده‌گان

مانایی و میرایی موسیقی آشیقی در عصر صنایع فرهنگی

و عموم مردم نیز حق مؤلف برای صاحبان اثر، عمومیت و نفوذ نداشته است». «امروز تحقیر فرهنگ و زبان محلی اتفاق گفته است». مورد دیگری که از نظر خبرگان موسیقی آشیقی با آن مواجه بوده است، احکام شرعی پیرامون موسیقی است: «در دهه هفتاد عنوان شد که موسیقی آشیقی حلال نیست و این عموم مردم را به شک انداخت که آیا باید موسیقی آشیقی گوش بدهند یا حرام دینی است؟! در آن زمان علمای دینی هر دستوری می‌دادند عموم مردم رعایت و اطاعت می‌کردند. زمانی که نوار کاست آشیقی در منازل پخش می‌شد، اکثر ریش سفیدان و بزرگان خانواده اعتراض می‌کردند که این از لحاظ شرعی درست نیست و گوش ندهید.»^۱ از مجموع نظرات گفته شده، پنج مضمون «سبک زندگی»، «ذائقه»، «زبان»، «نگرش اجتماعی»، «شبهه دینی» در یک دسته کلی‌تر با عنوان عوامل فرهنگی قرار گرفتند.

جدول ۳- کدها و مضمون‌های شناسایی شده در متون مصاحبه

کدگذاری گزینشی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
عوامل فرهنگی	سبک زندگی	- حمایت خان‌ها و بزرگان ایل از آشیق‌ها در گذشته - تغییر منبع انتخاب گروه موسیقی از ریش سفیدان به جوانان - تغییر منابع معرفتی مردم با ورود به دوران مدرن - ایجاد تنوع و تکثر در روش‌های زندگی - حرکت از جمع‌گرایی به سمت فردگرایی - مهاجرت از روستاها به شهرها - افزایش سرعت زندگی - تغییر مکان عروسی‌ها از خانه به تالار - کاهش زمان برگزاری عروسی‌ها - نقش صلح‌دهنده آشیق‌ها میان ایل و طوایف در گذشته
	ذائقه	- عدم درخواست داستان‌های آشیقی - نوستالژی بودن آشیقی برا سالخورده‌ها - افزایش سواد موسیقایی نسل جدید - جایگزینی سایر سبک‌های موسیقی در مراسمات عروسی - عدم تمایل نسل جوان به مفاهیم عمیق
	زبان	- کسر شأن دانستن زبان ترکی - کمرنگ شدن استفاده از زبان ترکی - تمایل به زبان فارسی - آموزش کودکان به زبان فارسی
	نگرش اجتماعی	- نادید گرفتن حق صاحبان اثر هنری - پنداشت موسیقی آشیقی به عنوان هنر روستایی و سطح پایین - تحقیر فرهنگ محلی - حرمت و جایگاه بالای آشیق‌ها میان مردم در گذشته
	شبهه دینی	- ابهام در شرعی بودن اشعار آشیقی - ابهام در شرعی بودن سازهای آشیقی

- (سیاست‌گذاری)

از صحبت بسیاری از مصاحبه‌شوندگان این برداشت صورت می‌گیرد که گسترش یا میرایی موسیقی آشیقی تا حد زیادی در گرو برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری نهادهای دولتی، وزارت خانه ارشاد و دیگر سازمان‌های فرهنگی کشور است که تا امروز شاهد عملکرد بسیار ضعیفی در این حوزه بوده‌ایم. این مورد را یکی از اعضای انجمن موسیقی به صراحت بیان کرد: «حمایت‌های دولتی از موسیقی آشیقی صورت نمی‌گیرد، به صورت مناسبتی و ابزاری از آشیق‌ها استفاده می‌شود و به بقیه زندگی او و امرار معاش هنرمند کسی یا نهاد و مسئولی کاری ندارد، جشنواره‌ها بسیار کم و محدود برگزار می‌شود و نمایشگاه‌های خاص موسیقی آشیقی دیده نمی‌شود». اکثر آشیق‌ها عنوان کردند: «قبل از انقلاب در جشن‌ها برای اجرای موسیقی می‌رفتم اما با شروع انقلاب و جنگ تحمیلی موسیقی آشیقی به مدت ۸ یا ۹ سال راکد شد و این دلسردی برخی اساتید را به همراه داشت.»^۲ «با اینکه اوایل دهه هفتاد ارشاد تأکید می‌کرد آهنگ شاد یا درباره عاشقانه‌های یار و دلدار اجرا نکنیم. اما ما مجوز داریم و زیر نظر ارشاد اسلامی هستیم. چند روز قبل در یک مراسم مسئول تالار به من گفت داخل نیابید چون با حضور شما، مسئولان به من گیر می‌دهند.»^۳ برخی از کارشناسان علت نبود برنامه‌ریزی برای موسیقی آشیقی را در بلاتکلیفی نحوه مواجه مسئولان فرهنگی عنوان کردند:

۱. شماره ۱ جدول مشخصات مصاحبه شوندگان

۲. شماره ۱ جدول مشخصات مصاحبه شوندگان

۳. شماره ۲ جدول مشخصات مصاحبه شوندگان

خلجی، علی؛ بهار، مهری (۱۴۰۵). مانایی و میرایی موسیقی آشیقی در عصر صنایع فرهنگی. جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۸ (۱)، ۵۴-۶۸.

مانایی و میرایی موسیقی آشیقی در عصر صنایع فرهنگی

«سیاست گذران در برخورد با موسیقی آشیقی با بلاتکلیفی عمل کرده‌اند و نوع موجه سیاست‌گذاران فرهنگی با این موسیقی مشخص و معین و با برنامه نبوده است. به همین دلیل از ظرفیت موسیقی آشیقی بهره برداری نمی‌شود.»^۱، «از طرفی انتخاب برخی از مدیران ناآگاه و کم سواد در مدیریت حوزه‌های موسیقی تأسف برانگیز است.»^۲ یکی از موارد مورد تأکید پژوهشگران، ناکافی بودن پژوهش‌های انجام شده درباره موسیقی محلی و به خصوص آشیقی بود: «انتخاب برخی از مدیران ناآگاه و کم سواد در مدیریت حوزه‌های موسیقی تأسف برانگیز است.»، «نبود پژوهش و تحقیقات علمی کافی در حوزه موسیقی آشیقی و نیز عدم عملیاتی کردن نتایج پژوهش‌های محدود موجود یکی دیگر از عوامل عقب گرد این هنر محلی است.»، از دیگر عوامل، «عدم پرداخت به این موسیقی در آموزش و مدارس، در کتاب‌های آموزشی، در رسانه‌ها و برنامه‌های تلویزیونی است.» «نبود مؤسسات و آموزشگاه‌های حرفه‌ای»، «عدم ثبت تجربیات اساتید آشیقی»، «عدم آموزش آلات موسیقی آشیقی به دانشجویان» و «نبود جایگاه مناسب برای هنرستان‌های موسیقی» از دیگر موارد مطرح شده توسط کارشناسان بودند. با مرور نظرات مصاحبه شونده‌گان، نقطه نظرات آن‌ها در چهار گزاره کلی «سیاست‌های حمایتی»، «قانون گذاری»، «برنامه‌ریزی نهادی»، «آموزشی و پژوهشی» دسته‌بندی شد که زیر مجموعه عنوان کلی «سیاست گذاری» قابل جمع‌بندی هستند.

جدول ۴- کدها و مضمون‌های شناسایی شده در متون مصاحبه

کدگذاری گزینشی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
	سیاست‌های حمایتی	-عدم سرمایه‌گذاری دولتی برای موسیقی آشیقی - عدم حمایت از برگزاری کنسرت موسیقی آشیقی - تعداد کم جشنواره‌های موسیقی آشیقی - عدم تعبیه مکان‌های خاص برای موسیقی آشیقی - عدم برگزاری نمایشگاه‌هایی با موضوع موسیقی آشیقی - عدم حمایت کافی از آشیق‌ها در دروان کرونا - سختگیری‌های دولتی برای بیمه آشیق‌های جوان
سیاست گذاری	قانون گذاری	-منع و رکود آشیقی در اوایل انقلاب و دوران جنگ تحمیلی - اعلام مجاز بودن - تأکید دولتی بر عدم اجرای نواهای شاد و عاشقانه - ممانعت از اجرای آشیق‌ها در تالارها - ناکافی بودن قوانین کپی رایت و اجرای ناقص آنها
	برنامه‌ریزی نهادی	استفاده مناسبی و ابزاری از آشیق‌ها - نبود آرشو نهادی از موسیقی آشیقی - بلاتکلیفی مسئولان در نوع مواجهه با موسیقی آشیقی - نبود برنامه و استراتژی در سطح سیاست گذاری - نوسانی بودن بازار موسیقی آشیقی در چند دهه گذشته - نبود انجمن و خدمات صنفی مخصوص آشیق‌ها - عدم بهره‌برداری از ظرفیت‌های موسیقی آشیقی - انتخاب مدیران غیرمتخصص
	آموزشی و پژوهشی	نبود منابع معرفتی کافی - عدم اشاره به آشیقی در مدارس، در کتاب‌های آموزشی و رسانه‌ها - نبود مؤسسات و آموزشگاه‌های حرفه‌ای - عدم ثبت تجربیات اساتید آشیقی - کمبود شدید پژوهش‌های علمی با موضوع موسیقی آشیقی - عدم آموزش آلات موسیقی آشیقی به دانشجویان - نبود جایگاه مناسب برای هنرستان‌های موسیقی

- عوامل (بازدارنده)

از اساسی‌ترین نکات مورد اشاره هنرمندان آشیق، گزاره‌هایی بودند که نشانگر وجود مشکلات اقتصادی برای این قشر هستند. «در گذشته آشیق‌ها فقط پول دریافت نمی‌کردند؛ وقتی در روستایی آشیق اجرا می‌کرد روستایی‌ها که دور او جمع می‌شدند هر کدام تحفه‌ای مانند چند کیلو آرد یا گندم یا حبوبات به آشیق می‌دادند در حالی که امروز این‌ها وجود ندارند.»^۳، «دو ماه محرم و سفر هیچ درآمدی ندارد چون عروسی وجود ندارد. در ایام فاطمیه مراسمی وجود ندارد و در نتیجه درآمدی نیست.»^۴، «به

۱. شماره ۱۰ جدول مشخصات مصاحبه شونده‌گان

۲. شماره ۹ جدول مشخصات مصاحبه شونده‌گان

۳. شماره ۲ جدول مشخصات مصاحبه شونده‌گان

۴. شماره ۳ جدول مشخصات مصاحبه شونده‌گان

خلجی، علی؛ بهار، مهری (۱۴۰۵). مانایی و میرایی موسیقی آشیقی در عصر صنایع فرهنگی. جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۸ (۱)، ۵۴-۶۸.

صورت کلی می‌توان گفت از فناوری‌ها در موسیقی آشیقی استفاده مفید و کافی نمی‌شود. عدم وجود منبع درآمدی خاص، مانع یادگیری و استفاده از فناوری‌ها می‌شود. «وقتی ما در صداوسیما حاضر می‌شویم و اجرا می‌کنیم به ما حق الزحمه درخوری داده نمی‌شود.» نکته‌ای که در همین گزاره‌ها هم به خوبی آشکار است تغییراتی است که در محیط بیرونی آشیقی در طول چند دهه اخیر رخ داده است و این تغییرات چالش‌هایی را برای موسیقی محلی به وجود آورده است. آشیقی‌ها اشاره کردند که «در گذشته همه اجراها زنده و بداهه بودند و سرعت انتقال نواها و ویدئوهای محدود موجود نیز کم بود؛ بنابراین اختیار آشیق در اجرا بیشتر بود. امکان بازبینی یک اجرای موسیقی باعث پیشرفت آن نوع موسیقی می‌شود که به واسطه فناوری‌های ضبط و پخش صورت می‌گیرد و این باعث پیشرفت و بهبود کیفیت موسیقی آشیقی هم شده است درحالی که در منطقه ما این پیشرفت به خوبی صورت نگرفته است»^۱، «امروز هنرمندان کشورهای همسایه مانند ترکیه و آذربایجان با استفاده از فناوری‌های جدید، موسیقی آشیقی را به شکل نوینی اجرا می‌کنند و صدا و تصویر آن‌ها به سرعت از طریق فضای مجازی و رسانه‌ها در اختیار مخاطبان ایرانی قرار می‌گیرد بنابراین سطح خواسته آن‌ها از ما آشیقی‌ها بیشتر و خلاقانه‌تر می‌شود.» پژوهشگر موسیقی اعتقاد داشت: «امروز موسیقی‌هایی کره‌ای، آمریکایی و هندی که در سطح جهانی پخش می‌شوند و این محیط رقابتی شدیدی را برای موسیقی‌های محلی به وجود آورده است»^۲. این بخش از نظرات خبرگان در دو مضمون «مشکلات اقتصادی» و «تغییرات محیطی» جای می‌گیرند که به طول کلی بیشتر بر «عوامل بازدارنده» توسعه موسیقی آشیقی در دهه‌های اخیر اشاره دارند.

جدول ۵- کدها و مضمون‌های شناسایی شده در متون مصاحبه

کدگذاری گزینشی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
عوامل بازدارنده	مشکلات اقتصادی	- تغییر شکل درآمدی آشیقی‌ها از کالاهای مختلف به پول - نبود تهیه‌کننده و سرمایه‌گذار - نبود درآمد آشیقی‌ها در ماه‌ها و ایام عزاداری - نبود منبع درآمدی در دوران پیری - نبود منبع مالی برای یادگیری و استفاده از فناوری‌ها - عدم پرداخت حق الزمه به اجرای آشیقی‌ها در صداوسیما
	تغییرات محیطی	- کم شدن آمار ازدواج - ورود رسانه‌های جدید روایتگر و قهرمان‌پرور - عدم امکان انتقال فایل اجراها در گذشته - اجرای نوین موسیقی آشیقی توسط هنرمندان کشورهای ترک‌زبان - ظهور رقبای جهانی برای موسیقی‌های محلی - تنوع پایین موسیقی‌ها در گذشته - امکان ضبط و بازپخش موسیقی

- راهکارها

قسمت نهایی مصاحبه با خبرگان به راهکارهای گسترش و افزایش نفوذ موسیقی آشیقی اختصاص داشت که شامل بخش‌های «راهکارهای حوزه تولید» و «راهکارهای حوزه توزیع» و نیز «حمایت‌های دولتی» از این هنر می‌باشد. به زعم کارشناسان جذب سرمایه‌گذار و تهیه‌کننده می‌تواند به رونق آشیقی کمک شایانی کند، «تولید داستان‌ها و ترانه‌های کوتاه» که برای مخاطبان نسل جوان جذاب باشد، «تولید و ضبط استدیویی و حرفه‌ای» ترانه‌های آشیقی و پخش آن در رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی موجب افزایش دامنه نفوذ این موسیقی می‌شود، به دلیل تغییر از سنت جمعی به سوی فردگرایی، تغییر در سبک اجراهای آشیقی به منظور «افزایش جذابیت برای شنونده منفرد» می‌تواند نظر مخاطبان را جلب کند. یکی از موارد مورد اشاره مخاطبان، دسترسی سخت به آشیقی‌ها و انتخاب بهترین از میان آن‌ها بود؛ این مورد می‌تواند با تهیه کاتالوگ کاملی از مشخصات و راه‌های تماس با آشیقی‌ها که شامل نمونه اجرای آن‌ها باشد به راحتی حل شود. حمایت مالی، اعطای تسهیلات بانکی و بیمه‌ای، کمک به برگزاری جشنواره‌های موسیقی آشیقی، تصویب و اجرای قوانین مرتبط با حق مؤلف و تولید فیلم و سریال و بازی از روایت‌های آشیقی مواردی هستند که با حمایت‌های دولتی موجب رونق هنر آشیقی می‌شوند.

^۱ . شماره ۱ جدول مشخصات مصاحبه شوندهگان

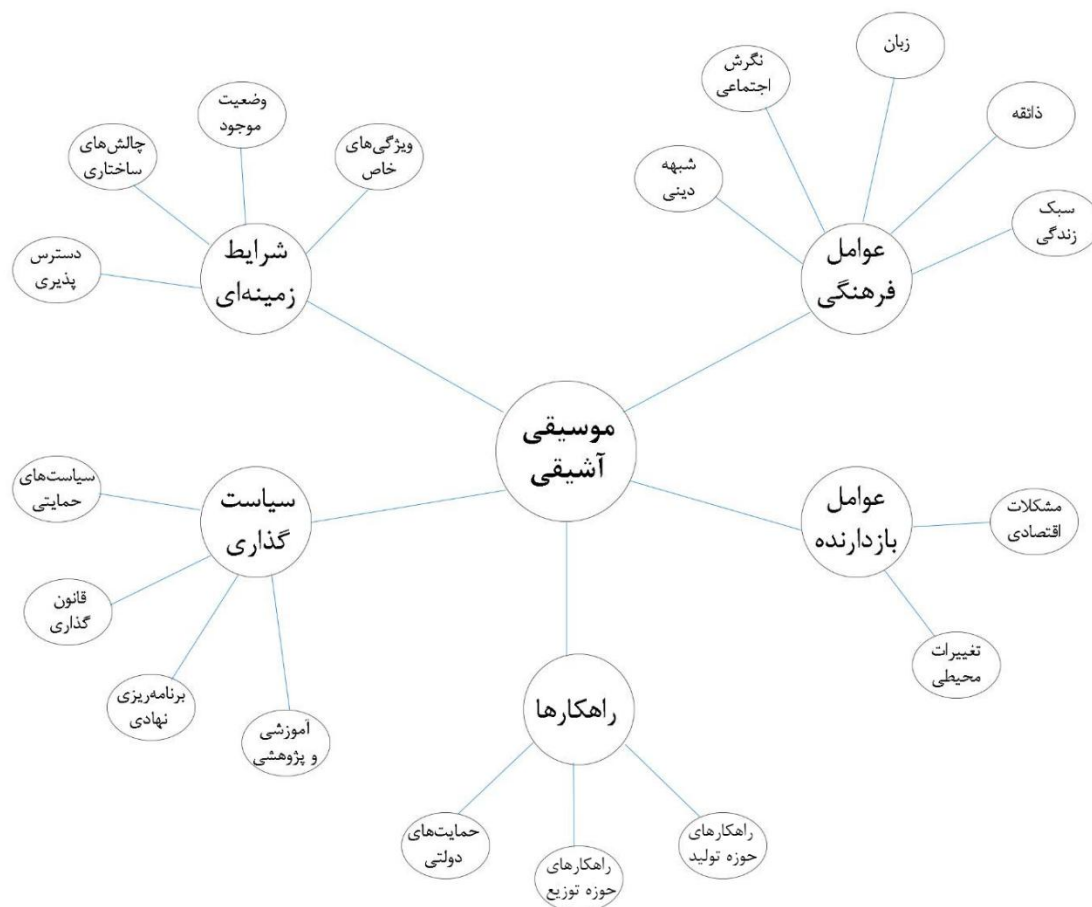
^۲ . شماره ۵ جدول مشخصات مصاحبه شوندهگان

مانایی و میرایی موسیقی آشیقی در عصر صنایع فرهنگی

جدول ۶- کدها و مضمون‌های شناسایی شده در متون مصاحبه

کدگذاری گزینشی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
راهکارها	راهکارهای حوزه تولید	- جذب سرمایه گذار و تولید گروهی - تولید داستان‌ها و ترانه‌های کوتاه - ضبط استدیویی و حرفه‌ای - افزایش جذابیت برای شنونده منفرد - استفاده از سازهای متنوع و نواهای جدید - افزایش تسلط آشیق‌ها به تمامی نتها و نواها
	راهکارهای حوزه توزیع	- تهیه کاتالوگ کاملی از آشیق‌ها - اختصاص مکان‌هایی خاص در سطح شهر برای اجرای موسیقی آشیقی - استفاده از فناوری‌های نوین ارتباطی برای فروش - تبلیغ موسیقی آشیقی در رسانه‌های جمعی
	حمایت‌های دولتی	- داشتن برنامه راهبردی برای موسیقی محلی - حمایت مالی و اعطای امکانات برای ضبط و پخش - تولید فیلم و سریال و بازی از روایت‌های آشیقی - برگزاری جشنواره‌های مختلف موسیقی آشیقی - اعطا تسهیلات بانکی و بیمه‌ای به آشیق‌ها - تصویب و اجرای قوانین مرتبط با حق مؤلف

عوامل موثر بر مانایی و میرایی موسیقی آشیقی بر اساس مصاحبه نیمه ساختاریافته با ۱۰ نفر از کارشناسان و خبرگان در ۵ مضمون فراگیر، ۱۸ مضمون سازمان دهنده و در نهایت با ۱۱۸ مضمون پایه به اشباع نظری رسیده است. پس از احصاء و استخراج مضامین در این قسمت به ترسیم شبکه مضامین در ذیل شکل ۱ مبادرت شد.

شکل ۱- مدل مفهومی (شبکه مضامین)

۵- بحث و نتیجه‌گیری

هنری که سابقه شکل‌گیری آن به دو هزار سال قبل برمی‌گردد و در طول سده‌ها سینه به سینه میان نسل‌های مختلف انتقال یافته است و علاوه بر کارکرد سرگرمی، جامع مفاهیم عرفانی، داستان‌های عاشقانه و هویت‌ساز مردمان بوده، امروز در عصری که صنایع فرهنگی بر آن حکم‌فرماست ممکن است با خطر نابودی و فراموشی مواجه شود. هدف از تحقیق حاضر، مطالعه عوامل مؤثر بر مانایی و میرایی موسیقی آشیقی در جامعه امروز ایران بود. بدین منظور پس از مصاحبه با صاحب‌نظران این حوزه و دسته‌بندی یافته‌های به دست آمده از آن، پنج مضمون فراگیر «شرایط زمینه‌ای»، «عوامل فرهنگی»، «سیاست‌گذاری»، «عوامل بازدارنده» و «راهکارها» شناسایی شدند که بر مانایی و میرایی موسیقی آشیقی اثرگذار هستند. شرایط زمینه‌ای به ویژگی‌های که مختص موسیقی آشیقی هستند، شرایط موجودی که این موسیقی در آن قرار دارد، چالش‌های ساختاری که بیشتر مربوط به ذات این نوع موسیقی محلی است و محدودیت‌های زیادی که در دسترسی به آشیق‌ها و اجراهای آن‌ها وجود دارد، اشاره دارد. بیشتر گزاره‌های مطرح شده در این بخش، نشان از چالش‌ها و نواقصی است که موسیقی آشیقی با آن مواجه است. از بارزترین موارد این بخش می‌توان به محدودیت زبانی، کهن‌سال بودن جمعیت آشیق، عدم تولید محتوای جدید، تک جنسیتی بودن، عدم استفاده کافی از فناوری‌ها، کمبود شعر و شاعر، نبود تبلیغات حرفه‌ای و حضور کمرنگ صدا و تصویر آشیقی در فضای مجازی اشاره کرد. محدود کردن اشعار و شعرها به زبان ترکی مانع گسترش موسیقی آشیقی به سایر نواحی ایران شده است، تک جنسیتی (مرد) بودن هنرمندان آشیقی و اجرای آن‌ها تنها در بخش مردان مراسمات عروسی به خودی خودی مانع نفوذ این موسیقی میان نصف جمعیت مخاطبان شده است. این موارد نشان می‌دهند که از سه دوره تولید فرهنگی مورد اشاره همسودها (۲۰۱۹)، موسیقی آشیقی همچنان در دوره حمایت‌گری و صنایع دستی باقی مانده و نتوانسته است به دوره حرفه‌ای بازار و پس از آن حرفه‌ای شرکتی وارد شود. عوامل فرهنگی مورد دیگری است که بر افزایش یا کاهش مصرف موسیقی آشیقی اثرگذار است که شامل پنج مضمون سازمان‌دهنده سبک زندگی، ذائقه، زبان، نگرش اجتماعی و شبهه دینی می‌شود. تغییراتی که در سبک زندگی مردم ترک‌زبان ایجاد شده است، اختلاط زبانی و کمرنگ شدن زبان ترکی میان نسل جوان در کنار نگرش‌های منفی که نسبت به موسیقی آشیقی و جایگاه آن دیده می‌شود، به تعبیر بورديو در ذائقه مصرف موسیقی تغییراتی ایجاد کرده و دامنه نفوذ این موسیقی را کاهش داده است. در طول چند دهه گذشته ابهاماتی دینی که بر حلال یا حرام بودن آشیقی وجود داشته از دیگر عوامل سردی مخاطبان از این موسیقی است.

سیاست‌های حمایتی، قانون‌گذاری، برنامه‌ریزی نهادی و طرح‌های آموزشی و پژوهشی چهار مضمون بعدی بودند که تحت عنوان کلی‌تر سیاست‌گذاری قرار گرفتند. تمامی موارد مطرح شده در این قسمت ناظر به لزوم مسئولیت‌پذیری نهادها و مسئولان دولتی در انجام وظایف خود در حفظ موسیقی محلی و از جمله آشیقی است. یافته‌ها نشان می‌دهد که برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری مفید و مناسبی از جانب مسئولان نسبت به موسیقی آشیقی صورت نگرفته است و با استفاده مناسبی و ابزاری از آشیق‌ها، عدم تهیه منابع معرفتی مکفی از موسیقی آشیق، عدم اشاره به آشیقی در مدارس، در کتاب‌های آموزشی و رسانه‌ها، این موسیقی محلی به انزوا فرو رفته است. این موارد در کنار دو عامل بازدارنده دیگر یعنی مشکلات اقتصادی و تغییرات محیطی چالش‌های فراوانی را پیش روی موسیقی آشیقی و آشیق‌نهادها است. پیشینه طولانی تاریخی و محتوای عمیق اشعار و داستان‌ها موسیقی آشیقی که حس نوستالژی بودن و نشاط را در مردمان ترک‌زبان ایجاد می‌کند از جمله عواملی هستند که تا امروز مانع میرایی موسیقی آشیقی شده‌اند. برای مانایی و پویایی موسیقی آشیقی نیاز به اقداماتی در دو بخش تولید و توزیع و پخش است که ضروری است با حمایت‌های دولتی تحکیم و تقویت شود.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

در مطالعه حاضر فرم‌های رضایت نامه آگاهانه توسط تمامی آزمودنی‌ها تکمیل شد.

حامی مالی

هزینه‌های مطالعه حاضر توسط نویسندگان مقاله تامین شد.

مشارکت نویسندگان

کلیه مراحل پژوهش حاضر به صورت مشترک توسط علی خلجی، دانشجوی دکتری علوم ارتباطات دانشگاه تهران و مهري بهار، استاد ارتباطات اجتماعی دانشگاه تهران، انجام شده است.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

منابع

- آلبرایت، شارلوت (۱۳۸۴). آشیق و موسیقی در شمال غربی ایران. ترجمه ناتالی چوبینه. *فصلنامه هنر*، ۶۳.
- احمدی، عمار (۱۳۹۳). بررسی انسان‌شناختی موسیقی ساز آشیقی آذربایجان در حماسه خوانی و حماسه‌نوازی تاریخ مردم ایران از عصر صفویه تا معاصر. *نامه انسان‌شناسی*، ۲۰، ۱۱-۳۰.
- افشاریان، ندا؛ سعدی‌پور، اسماعیل (۱۳۹۵). مرزهای تمایز در مصرف کالاهای فرهنگی: مصرف موسیقی در بین جوانان (مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه عالمه طباطبایی). *فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی*، ۲، ۸۵-۱۰۴.
- بهار، مهري؛ نظری، هادی (۱۴۰۱). موسیقی محلی، چالش‌ها و راهکارهای خلق ثروت (مورد مطالعه: موسیقی محلی کهگیلویه و بویر احمد). *فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر*، ۲ (۱۱)، ۸۵-۱۰۶.
- زیباکلام مفرد، فاطمه؛ حسینی، افضل‌السادات؛ آسوده، علی (۱۳۹۳). تحلیل و بررسی موسیقی از منظر تئودور آدورنو و دلالت‌های آن در تعلیم و تربیت. *فصلنامه پژوهش در فلسفه تعلیم و تربیت*، ۱، ۸۱-۹۸.
- عابدی جعفری، حسن و همکاران (۱۳۹۰). تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی. *اندیشه مدیریت راهبردی*، ۵ (۲)، ۱۵۱-۱۹۸.
- صبری، مریم (۱۳۹۳). آشیق‌های آذربایجان در گذر تاریخ. *پژوهش‌های انسان‌شناسی ایران*، ۴ (۱)، ۶۹-۸۸.
- قلی‌زاده، بهنام (۱۳۸۸). عاشیق‌لار (بررسی موسیقی، داستان، اشعار، مکاتب عاشیقی و...). واحد پژوهش صداوسیما مرکز زنجان.
- قلی‌زاده، بهنام (۱۳۹۶). ائل سوزی (روایت‌ها و ادبیات آشیقی زنجان). واحد پژوهش صداوسیما مرکز زنجان.
- کوثری، مسعود؛ سرفراز، حسین (۱۳۹۴). مواجهه سیاست‌گذاری فرهنگی با صنعت فرهنگ و گذر از آن. *راهبرد فرهنگ*، ۸ (۳۰)، ۹۱-۱۱۲.
- ستایشگر، مهدی (۱۳۷۵). *واژه‌نامه موسیقی ایران زمین*. جلد اول و دوم، تهران: انتشارات اطلاعات.
- محمدی، جلال (۱۳۷۶). شعر بومی آذربایجان در یک نما. *فصلنامه شعر*، ۲۱.
- موسیقی محلی آشیق‌ها (۱۳۸۶). حوزه هنری استان آذربایجان غربی. بازیابی: ۲۵ شهریور ۱۳۸۸. در: <http://www.arturmia.ir/Default.aspx?page=65219&id=12769§ion=litem&mid=4775>
- مهدنژاد، حافظ؛ اشتری، حسن (۱۳۹۵). تبیین نقش کلیدی صنایع خالق و فرهنگی در اقتصاد سده بیست و یکم. اولین همایش ملی اقتصاد خالق دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران غرب. تهران: NCCCE ۲۰۱۷.
- نبوی، سید حسین؛ گلچین، مسعود؛ کرمی‌تراب، مجید (۱۳۹۸). سبک زندگی و مصرف موسیقی (مطالعه موردی: جوانان ۱۵ تا ۲۹ سال در شهر تهران). *مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد*، ۱۶ (۱)، ۲۲۸-۲۵۷.
- نیک آئین، بهرنگ؛ فاطمی، ساسان (۱۳۹۷). از جشن عروسی تا مدرسه موسیقی؛ نظام استاد شاگردی و تغییرات در روش انتقال سنت در هنر شعری - موسیقیایی آشیقی. *نشریه هنرهای زیبا*، ۳۳ (۲)، ۶۷-۷۶.
- وجدانی، بهروز (۱۳۷۶). فرهنگ موسیقی ایران. انتشارات سازمان میراث فرهنگی کشور معاونت معرفی و آموزشی.
- وتسلر، الئونورا؛ تسیرکر، فیلیپس (۱۳۸۳). *درآمدی بر جامعه‌شناسی موسیقی*. ترجمه آزاده حاتمی، *مجله مقام موسیقیایی*، ۳۶.

References

- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Sychology*, 3(2), 77-101.
- Brown, A., O'Connor, J., & Cohen, S. (2000). Local music policies within a global music industry: cultural quarters. *Geoforum*, 31, 437-451.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A Scocial Critique of Judjement of Taste*. Routledje.
- Burgess, R. (2013). *The Art of Music Production*. Oxford University, UK.

- Charmaz, K. (2006). *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis*. London, SAGE.
- Hesmondhalgh, D. (2019). *The Cultural Industries*. SAGE: London.
- Oliver, P. G. (2010). The DIY artist: issues of sustainability within local music scenes. *Management Decision*, 48(9), 1422-1432.
- Pavluković, V., Armenski, T., & Miguel Alcántara-Pilar, J. (2017). Social impacts of music festivals: Does culture impact locals' attitude toward events in Serbia and Hungary? *Tourism Management*, 42-53.
- Talaboev, A., Akbarov, T., & Haydarov, A. (2020). Song performing in traditional performing arts: past and present tim. *European Journal of Arts*, (1), 85-88.
- Way, S. F., Garcia-Gathright, J., & Cramer, H. (2020, May). Local trends in global music streaming. In *Proceedings of the international AAAI conference on web and social media* (Vol. 14, pp. 705-714).
- Westerlund, H., & Karlsen, S. (2017). Knowledge Production Beyond Local. *Action, Criticism, and Theory for Music Education*, 78-101.